

Погановският манастир

Погановският манастир се намира на територията на Република Сърбия, на около 20 км от българо-сръбската граница и близо до гр. Цариброд. Светата обител е разположена сред изключително живописна местност – обградена е от всички страни с отвесни скални стени, в чието подножие тече буйната река Ерма.

История на манастира

В края на 14 век Погановският манастир се намира в пределите на Кюстендилското деспотство, което по това време се управлявало от деспот Константин. Той бил женен за дъщерята на цар Иван Александър – Кера Тамара, и от нея имал дъщеря Елена, която в 1393 година се омъжила за византийския император. Тъкмо по това време турците напредвали на запад и постепенно редица балкански владетели станали техни васали. Деспот Константин бил един от тях – бил принуден да се бие с турците срещу християните. Семейството му решило да построи манастир, с което да изкупи принудителната измяна. Светата обител е основана през 1392 г., т. е. две години преди смъртта на Константин през 1394 г. по време на сражение и е кръстена на името на Св. Иван Богослов, но поради размирните времена е останала недовършена. За съжаление няма запазени други сведения за тази епоха. Изглежда манастирът остава незасегнат от османското нашествие, понеже черквата и жилищните сгради оцеляват, но монасите го изоставят и той остава дълго време запустял. Един век по-късно в светата обител отново се заселват монаси, които се заемат с обновяването и украсата на черквата. От запазен стар надпис става ясно, че през 1500 г. Погановският манастир е възстановен и изографисан от неизвестен български иконописец. Затова има предположения, че по това

време светата обител се е намирала под закрилата на потомци на стар и знатен български род, който е дал пари за възстановяването и изографисването на черквата. През 16 и 17 в. в манастира продължава да се развива книжовна и просветна дейност, преписвали се богослужбени книги за близките черкви.

Манастирският комплекс

Манастирската църква се издига в средата на красиво поддържан двор и се отличава с оригинални архитектурни форми. Източната част представлява същинската църква, с тесни и високи прозорци. До църквата е високата и просторна нартика с четириъгълна кула, а на запад е предверието с дървени колони. Самата църква е еднокорабна, с четири здрави свода. Около резбования иконостас са разположени големите иконостасни икони, от които кротко ни „гледат“ десетки светци. В купола и по барабана посетителите могат да видят Исус Христос и пророците, а по сводовете са изобразени най-важните църковни празници: Кръщение Господне, Преображение, Вознесение и др. Под тях са изобразени страданията на Исус Христос, а най-долу – монаси и пустинници, които държат отворени свитъци с изписани поучения за манастирските братя. По простия си каменен градеж и скромната украса на фасадите църквата се доближава до среднове-

ковната българска църковна архитектура. Стенописите са добре запазени и предлагат богат цикъл на църковната живопис. По своето разпределение те се свързват с църковната украса на по-голямата част от балканските паметници от 14 век и през следващите векове. От времето на основаването на манастира е оцеляла и известната двустранна икона, на чиято лицева част са изобразени Света Богородица и Йоан Богослов, а на другата – Въведение на пророк Йезекиил и Авакум. Иконата била подарена на манастира от Елена Палеолог – дъщерята на ктитор на манастира деспот Константин Деян през 1395 г., когато тя вече била византийска императрица. Цикълът „Страстите“ започва от Южната страна на олтарта и завършва на северната страна на църквата. Под този цикъл са изобразени светците Св. Иван Рилски, Йоаким Осоговски, също Сава Сръбски и Симеон Сръбски. При избора на сюжети стенописите следват византийската художествена традиция от 8 и 9 век. От цикъла на „Страстите“ особено интересни са сцените „Тайната вечеря“, „Умиване на краката“, „Поругание“, „Носене на кръста“ и „Погребение“. В иконата „Разпятието“ се вее рицарско знаме, което е западен мотив и се среща в италианските разпятия още през 13 век, но на Балканите се среща за първи път в Погановския манастир.

Д-р Красимира Мархалева
по материали от печата